

**COMUNICAREA STRATEGICĂ ȘI EDUCAȚIA ÎN DOMENIUL
SECURITĂȚII - INSTRUMENTE UTILE ÎN MANAGEMENTUL
CRIZELOR TERRORISTE ȘI AL CELOR PANDEMICE**

**STRATEGIC COMMUNICATION AND SECURITY EDUCATION -
USEFUL TOOLS FOR TERRORIST AND PANDEMIC CRISIS
MANAGEMENT**

Comandor prof.univ.dr. Sorin TOPOR*

Rezumat: În prezent, una dintre marile probleme psiho-sociale este înțelegerea atât a fenomenului terorist, cât și a aspectelor care determină menținerea stării de sănătate publică, mai ales în condițiile actualei pandemii cu virusul SARS-COV-2, toate acestea prin prisma percepției corecte a informațiilor din surse diverse. Procesul de analiză a informațiilor produce emoții. De aceea, înțelegerea eronată a informațiilor, ușor de găsit în multitudinea de produse informaționale, pot produce frică și stări de neputință la nivelul individului interesat de înțelegere a rolului lui într-o societate, toate acestea cumulându-se în panică socială care va afecta securitatea și sănătatea publică.

Prezenta lucrare propune unele reforme în educație în scopul consolidării securității naționale și regionale printr-o comunicare strategică adecvată. Astfel, concluziile și recomandările noastre pot sprijini crearea unor direcții de comunicare strategică cu cetățenii unui stat și pot reprezenta bazele susținerii culturii de securitate.

Cuvinte-cheie: informații false (fake news), combaterea terorismului, psiho-putere, virusul SARS-COV-2, sisteme informaționale.

Abstract: Currently, one of the major psycho-social problems is the understanding of both the terrorist phenomenon and the aspects of the book determines the maintenance of public health, especially in the current pandemic of SARS-COV-2 virus, all in terms of the correct perception of information from various sources. The process of analyzing information produces emotions. Therefore, the misunderstanding of information, easy to find in the multitude of information products, can cause fear and helplessness in the individual interested in understanding his role in a society, all of which accumulate in social panic that will affect security and public health.

* Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București, sorin_topor@yahoo.com

This paper proposes some reforms in education in order to strengthen national and regional security through appropriate strategic communication. Thus, our conclusions and recommendations can support the creation of strategic communication directions with the citizens of a state and can represent the bases for supporting the security culture.

Keywords: *fake-news, counter-terrorism, psycho-power, SARS-COV-2 virus, information systems.*

INTRODUCERE

Omul modern trăiește prin informații pe care le extrage cu ajutorul oricărui dispozitiv conectat la o rețea de comunicații. De altfel, competiția în tehnologia comunicațiilor oferă, astăzi, posibilități de nedescris comunicării umane. Aproape orice informație poate fi găsită în rețeaua internet. Este evident că evoluția tehnologiilor digitale și formarea ecosistemului informațional contemporan aduc un sprijin consistent revoluției culturale. Însă, trebuie să acceptăm că o mare vulnerabilitate a sistemelor informaționale contemporane o reprezintă lipsa controlului conținutului informațiilor. Unele dintre acestea pot fi false sau mistificate. Acceptarea tuturor informațiilor ca fiind credibile, din comoditate sau din neștiință, poate conduce la creșterea indicatorilor puterii informaționale a celor care le creează, prin schimbarea unor agende de lucru ale celor vizați, prin influențarea opiniilor și prin cultivarea sau chiar agravarea unor dispute sociale.

Prin informații se pot forma poli de cunoaștere care să stabilizeze sau să destabilizeze realitatea firească a evoluției unei regiuni administrativ-geografice. Un exemplu, în acest sens, este fenomenul *fake news*. Acest subiect este intens analizat în mediile de analiză geostrategică, analizându-se efectele unor știri asupra atingerii unor obiective strategice. Dintre acestea remarc analiza realizată de R. Buluc în care se remarcă că într-un anumit context *fake news* „*ar putea legitima la un moment dat cenzură punctuală*”¹. De altfel, în istoria recentă a artei comunicării sunt numeroase exemple în care accentuarea unor informații, dovedite ulterior ca fiind *fake news*, au determinat ample dezechilibre regionale, cu influențe globale.

¹ BULUC R., I. DEAC, R. GRIGORAȘ, C., The Role of Security Culture in the Fight Against Fake News, in International conference RCIC'19, Redefining Community in International Context, Vlora, 2-4 May 2019, p.233.

Studiul nostru se bazează pe analiza emoțiilor generate de teama naturală a oamenilor în raport cu instinctul de conservare. Considerăm că stabilirea unor criterii de reformă a programelor de comunicare strategică și educaționale, prin care să se învețe cum să se controleze aceste emoții, să se facă o deosebire între realitate și ficțiune etc., va conduce la înțelegerea corectă a informațiilor și la dezvoltarea unei cunoașteri fundamentate de informații certe. În mod evident, toate acestea vor contribui esențial la dezvoltarea unui climat social pozitiv, vor consolida relațiile interumane și vor dezvolta încrederea în structurile de guvernare, realizându-se, astfel, o susținere informată a efortului comunitar de asigurare a securității naționale.

Pentru studierea puterii informațiilor în cazul managementului stărilor pandemice, am adoptat metoda calitativă a studierii unor lucrări relevante sub o abordare multidisciplinară. Concluziile formulate se bazează pe studii științifice recunoscute și pe unele discuții la care am participat în calitate de profesor universitar, putând constitui repere pentru managementul culturii de securitate și de apărare a sănătății publice în fața unor evenimente grave. În categoria evenimentelor grave contemporane am selectat activitățile specifice terorismului și cele ale pandemiilor virale, cel mai nou exemplu fiind efectele virusului SARS-COV-2. Efectele sociale generate de această boală încă nu pot fi apreciate sub toate aspectele sale sociale. Însă, se observă că abundența informațiilor de tot felul încă creează confuzii și generează o serie de vulnerabilități în cadrul oricărui sistem de securitate societală. În acest sens doresc să prezint concluzia formulată de R. Firdous care demonstrează că oricâte eforturi se fac pentru asigurare a libertății informației și a integrității conținutului acesteia, trebuie identificate și aplicate o serie de măsuri de „smart-lockdowns” concomitent cu susținerea eforturilor de urmărire și de eliminarea surselor „fake news”.¹

CONCEPTUL DE PSIHO-PUTERE

Este bine cunoscut faptul că, în principiu, oamenii sunt ființe emoționale și își bazează activitatea pe realități stabilite prin percepții personale. Adesea, creierul uman blochează accesul acelor informații care nu convin cunoștințelor deja formate și care nu susțin ideile deja acceptate

¹ FIRDOUS R., Misinformation in Pakistan During COVID-19, Friedrich Nauman Foundation, disponibil la <https://www.freiheit.org/pakistan/misinformation-pakistan-during-covid-19>, accesat la 12 februarie 2021.

ca realitate. De aceea, percepția realității poate fi diferită, de la individ la individ. Ceea ce pare corect pentru unii poate fi greșit pentru alții. De altfel, aceste aspecte produc plusvaloare cunoașterii, determinând căutări de noi informații, care să susțină reperele societale ori pentru adaptarea cunoașterii la alte valori pentru care există o argumentare acceptată ca adevăr științific. O idee, demonstrată și acceptată ca dovadă științifică, conturează un adevăr personal, pe care se va fundamenta experiența proprie de viață. Acceptarea ca dovadă științifică, în unele situații, poate fi facilitată de ritmul de repetare a informației respective de către personalități marcante pentru un domeniu de interes, fie că acestea sunt sau nu în concordanță cu propriile convingeri.

Terorismul poate fi considerat un fenomen generat de o patologie socială. Cei care practică terorismul îl consideră o formă de manifestare reactivă la politicile aplicate de un sistem de guvernare prin violență, în scopul atragerii atenției majorității sociale asuora problemelor lor. De aceea, apelarea la inducere în eroare a populației cu fake news, imagini controlate, informații denaturate etc. are ca scop principal atragerea atenției unui număr cât mai mare de persoane asupra unui anumit mesaj. Prin astfel de strategii ale comunicării se speră să se formeze curente de opinie favorabile cauzei lor, care să susțină instabilitatea unei zone, pe plan politic și social. Rezultatul final este de subminare a autorității liderilor, de generare de instabilitate economică și socială, de amplificare a infraționalității criminale etc.

Mass-media are un rol extrem de important în combaterea terorismului. Prin jurnaliștii săi, contribuie la transmiterea corectă a informațiilor și la influențarea pozitivă a audienței până la rezolvarea unei crize teroriste. Analiza imediată și sistematică a incapacității sistemului sau a duratei intervenției autorităților desemnate, spre exemplu, pe o perioadă scurtă, nu va face decât să provoace sau să amplifice psiho-teroarea. Analiza extrem de amănunțită efectuată de Jackie Orr privind managementul panicii i-a permis fundamentarea conceptului de *psiho-putere*. Prin acesta, autorul stabilea că psiho-puterea „oferă o dezvoltare pentru tehnologiile puterii și a tehnicilor de cunoaștere prin normalizarea societății pentru o regularizare

a vieții psihologice, a sănătății și a dezordinii atât la nivel individual, cât și la nivelul întregii populații”².

De regulă, analiza unei crize sociale se realizează după rezolvarea ei și nu pe timpul desfășurării intervenției specializate, oricât ar dura aceasta. Informațiile necesare intervenției specializate sunt clasificate și utile doar forței de intervenție. Punerea lor la dispoziția publicului, pe timpul desfășurării unui eveniment, spre exemplu de origine teroristă, poate genera o înțelegere greșită sau poate divulga elemente necesare surprinderii elementelor destabilizatoare. Toate informațiile pot fi analizate ulterior, iar, în situația identificării abaterilor de la cadrul legal, cei care au făcut abuzuri trebuie să fie judecați în instanță. De aceea, audiența formată din publicul observator trebuie educată să aibă încredere în autorități și în sistemul acestora de informare, fără a încerca să elaboreze măsuri de securitate bazate pe informații difuzate de alte surse, a căror credibilitate este foarte scăzută.

Teroarea poate fi asimilată unei contaminări emoționale care forțează constituirea socială a colectivului modern, având la bază răspândirea panicii. În acest sens, psiho-puterea contribuie la gestionarea panicii. Panica poate fi controlată și este influențată într-un sens pozitiv sau negativ, rezultatul constând în liniștire socială sau în amplificarea acestei stări, adesea, cu rezultate dezastruoase pentru o structură socială. Aceste teorii nu sunt noi și formează fundamentul oricărei puteri politice. Mai mult decât atât, tehnicile psiho-puterii se învață, pentru un analist fiind important de înțeles scopul utilizării lor.

În acest context, apreciem că managementul terorii contribuie esențial la susținerea securității pentru o anumită regiune. Acesta este interdependentă de tehnicile de comunicare strategică și de informare a opiniei publice. Apreciam că o populație informată corect și educată să aibă încredere în autorități va fi extrem de rezistentă la oricare tehnică teroristă de comunicare. Astfel, se va menține securitatea socială, ceea ce presupune atât descurajarea activităților teroriste, cât și a altor tipuri de activități generatoare de panică.

² ORR J., *Panic Diaries – A Genealogy of Panic Disorder*. Durham, NC: Duke University Press, 2006, p.11.

Apreciem că cea mai gravă situație este atunci când audiența nu are încredere în autorități. Lipsei educației de a percepe corect informația, cumulată cu lipsa interesului pentru învățare, pot fi compensate printr-o comunicare strategică adecvată, în primă urgență și prin reforma programelor educaționale de orice tip.

O ANALIZĂ CRITICĂ A TERORISMULUI CONTEMPORAN

În general, terorismul este strâns legat de mediul politic. Dar, și unele activități specifice crimei organizate generează teroare, inițial la nivelul victimelor, iar ulterior la nivelul mediului social sau profesional în care indivizii desfășoară activități cotidiene. Altfel, se poate ajunge la frici iraționale, la o tanatofobie generală, la anxietate și la panică.

Indiferent de modalitățile de definire a terorismului, se recunoaște că starea de teroare este generată prin difuzare de informații și de imagini terifiante, a căror propagare să îi transpună pe oameni în situații ipotetice similare. Astfel, entitățile teroriste, în mod imprevizibil, pot lovi, prin informații, majoritatea intereselor naționale și internaționale ale oricărei societăți. Viorel Gheorghe justifică apariția și multiplicarea comportamentelor deviate specifice terorismului și criminalității organizate ca activități cu „*caracter de universalitate, fiind omniprezente în oricare tip de societate*”³.

Manipularea informațiilor de către organizațiile teroriste sunt tehnici proprii propagandei, fiind asimilată teoriei războiului informațional. Martin Libicki prezenta, în lucrarea sa – „*What is Information Warfare?*”, că cyberwarfare (noțiune tradusă deformat în limba română sub titlul de război cibernetic, autorul menționând că este în mod clar cea mai puțin analizată formă datorită caracterului de ficțiune, diferind doar în gradul de abordare generică a conceptului general de război informațional. - Libicki, 1995, p.75) reprezintă un cumul de acțiuni specifice terorismului, atacurilor semantice, războiului simulat și jocului de război. Într-o radiografie extrem de succintă a războiului, L. Freedman sublinia că, dacă, la început, terorismul reprezenta „*o neplăcere ocazională și deosebit de iritantă*”, prin evoluție, s-a „*transformat în traumă națională*”. (2019, p. 251). Lecțiile învățate din Irak și Afganistan ne demonstrează că utilizarea exclusivă a

³ GHEORGHE, V., Dimensiunea criminologică a terorismului. Ed. II. București: Universul Juridic, 2014, p.76.

forței armate, fără a fi sprijinită de tehnologii informaționale și de instrumente ale diplomației internaționale, îi poate transforma pe unii liderii ai organizațiilor teroriste în repere sociale, indivizi a căror decizii susțin preponderent insecuritatea propriilor lor vieți și a organizațiilor lor. Aceștia, prin decizii atipice, vor genera, la nivel local, divizare socială, sărăcie relativă și o viață nedemnă pentru membrii comunităților locale respective.

Conflictele subsumate activităților teroriste, dacă nu sunt atent gestionate, nu pot fi considerate rezolvate, ele rămânând în stare latentă, oricare eveniment nou putându-le reiniția, făcând aproape imposibilă restaurarea păcii.

În acest context, este firească întrebarea: *În plină revoluție tehnologică, bazată pe informații și pe cunoaștere, către ce ne îndreptăm? Este cazul să acceptăm o nouă frică legată de dispozitivele digitale, în situația în care înțelegem că și teroriștii urmează aceeași tendință de evoluție?*

Mediul informațional, determinat de evoluția contemporană a sistemelor informaționale, reprezintă și zona în care estimăm că se desfășoară conflicte, cu obiective noi, în care centrele de greutate sunt preponderent intangibile, cu lovituri informaționale cu efecte imediate sau de durată. Acțiunile conflictuale din spațiul cibernetic, ale căror efecte sunt mediatizate și atribuite unor actori statali sau non-statali, au vizat obiective diverse, de la fraude informaționale până la influențarea unor campanii sociale, motiv pentru care răspunsurile autorităților au fost și sunt extrem de diferite. Experții militari cumulează aceste analize în modul de configurare a războiului hibrid, model prin care se analizează majoritatea conflictelor contemporane, cu accent pe cel din Ucraina, pe destructurarea organizației ISIS și pe combaterea terorismului internațional, sub toate formele sale.

Într-un război hibrid, informațiile sunt extrem de importante pentru cunoașterea, în orice moment, a situației reale, pentru evitarea surprinderii și pentru estimarea viitoarelor evoluții ale conflictului. Astfel, activitățile de culegere a informațiilor, activitățile de manipulare/influențare psihologică (atât ale combatanților, cât și ale susținătorilor ori simpatizanților acestora), activitățile de control a sistemelor informaționale etc., toate vizează obținerea sau menținerea controlului informațional în scopul elaborării deciziilor cu caracter predictiv. Este evident că lipsa informațiilor certe

susține violența ori terorismul, ca și oricare altă activitate generatoare de insecuritate.

Mai mult decât atât, numai prin informații certe se pot obține dovezi relevante pentru a fi folosite în instanțe juridice. Numai așa se justifică corectitudinea sau incorectitudinea activităților desfășurate. Pentru aceasta, tot mai multe sisteme naționale și internaționale își creionează structuri de planificare, de organizare și de execuție a măsurilor de apărare și de securitate specifice.

Pe fondul creșterii exponențiale a rolului și a diversității utilizării tehnologiei informațiilor, internetul reprezintă cel mai mare fenomen social pe baza căruia se influențează zilnic viața oamenilor în diverse problematici, mai ales din domeniile politice, sociale și economice. Acest fenomen permite accesul la o multitudine de site-uri de pretutindeni, care cuprind o largă diversitate de informații. Internetul este cel mai rapid și global sistem de comunicare. Pentru a se asigura securitatea acestui mediu informațional, pe lângă autoritățile de informații existente se creează structuri cu responsabilități asupra spațiului cibernetic, așa cum sunt comandamentele de apărare cibernetică, prin care se pun în aplicare noi politici de securitate a informațiilor. Un bun exemplu îl reprezintă Centrul european pentru criminalitatea informatică, Centrul de integrare a informațiilor privind amenințările la adresa SUA etc.

Cu privire la sistemele informaționale, una dintre cele mai mari frici sociale contemporane este cea cunoscută sub titlul de terorism cibernetic. Privind retrospectiv, în anii '80 terorismul cibernetic reprezenta o convergență a spațiului cibernetic cu terorismul. Terorismul cibernetic al anilor '90 reprezintă cam tot ce cuprindea un atac motivat politic executat de o grupare teroristă sau de hackeri simpatizanți ai unei ideologii, asupra informațiilor, a sistemelor informatice, a software-ului și a datelor unui sistem socio-economic sau militar al unei țări. Atacurile de acest gen presupun folosirea echipamentelor tehnice, informatice, de comunicare, informaționale, electronice sau a altor tehnologii similare, în scopul generării panicii în rândul populației dintr-un anumit sector de activitate. Aceste percepții pot determina încălcări ale liberei voințe a persoanelor și, de regulă, au ca scopuri generale obținerea unor obiective politice, economice sau religioase.

O limită majoră a acestor metode este determinată de faptul că informațiile utilizate sunt mult prea tehnice, panica instaurându-se la nivelul celor cu o bună pregătire în domeniul comunicațiilor și în IT. Limitele sunt determinate de barierele lingvistice generate fie de jargonele profesionale fie chiar de o exprimare excesivă într-o limbă de circulație internațională. Spre exemplu, într-o țară în care limba oficială nu este limba engleză există persoane care nu înțeleg cuvinte în această limbă. Sau un cetățean fără o educație adecvată nu va înțelege modul de exprimare al medicilor ori cel al utilizatorilor de sisteme IT. În studiul nostru, nu puțini dintre cei intervievați au putut să explice corect punctul de vedere al lui Andrei Avădanei, director general al companiei Bit Sentinel, și anume: „*Principalul motiv este legat de digitalizarea forțată a businessurilor și adaptarea acestora la sistemul de telemuncă într-un timp foarte scurt. Extinderea perimetrului infrastructurii informatice aduce cu sine canale noi de comunicare și, implicit, uși deschise pentru potențialii atacatori cibernetici. Astfel, hackerii au avut noi oportunități de a lansa valuri de atacuri cibernetice, în principiu, de tip «ransomware»*”⁴.

Observăm că, pe fondul unei comunicări neadecvate și a unei educații insuficiente, populația nu este pregătită să înțeleagă adevăratele valențe ale unui atac cibernetic și valoarea pierderilor materiale sau imateriale pe care acesta le poate produce într-o anumită criză.

Simplificând în extremis, terorismul cibernetic este o formă a activităților teroriste care implică rețele informaționale și informatice în scop de spionaj, de realizare de fraude cibernetice, de propagandă, de radicalizare, de educație și instrucție, toate prin internet. Weiman a identificat următoarele moduri de utilizare a spațiului cibernetic în scopuri teroriste, astfel:⁵

1. Ca instrument al războiului psihologic – prin difuzare de imagini în scop de a genera teroare în rândul populației țintă. Până la apariția

⁴ CIUTACU A., Kit de securitate cibernetică în pandemie. Cum să te protejezi de atacuri în 2021, ce să îi ceri angajatorului și care sunt principalele modalități prin care o companie devine victimă, Ziarul Financiar, Business hi-tech, disponibil la <https://www.zf.ro/business-hi-tech/kit-de-securitate-cibernetica-in-pandemie-cum-sa-te-protejezi-de-19797911> accesat la 10 februarie 2021.

⁵ WEIMANN, G., How modern terrorism uses the Internet. United States Institute of Peace, disponibil la <https://www.usip.org/sites/default/files/sr116.pdf>, accesat la 2 ianuarie 2021.

internetului, teroriștii obțineau publicitate prin atragerea atenției televiziunii, a radioului sau a presei scrise. Odată cu trecerea mass-mediei pe internet, teroriștii pot controla direct conținutul mesajului transmis, aplicarea de tehnici adecvate pentru influențarea atenției publicului țintă, modificarea rapidă a informațiilor pentru schimbarea percepțiilor despre propria lor imagine și despre imaginea inamicilor lor.

2. Ca instrument de propagandă – organizațiile teroriste își fac publicitate prin produse mediatice emise în direct, oriunde în lume. Astfel de informații le facilitează maximalizarea realizărilor și minimalizarea înțelegerii greșelilor lor. Aceasta le oferă o aură de legitimitate și va atrage constant atenția reporterilor interesați să obțină informații.

3. Ca instrument financiar – aceasta se referă la eforturile grupărilor teroriste de a strânge fonduri pentru activitățile lor. Natura interactivă a comunicării pe internet deschide un potențial imens pentru donații financiare. Experți precum Jimmy Gurule atenționează asupra monedei bitcoin ca mijloc potrivit pentru acordarea sprijinului financiar unei organizații teroriste (Stevenson, 2018). În plus, prin activități de crima organizată, se pot asigura sponsorizări ale activității teroriste dacă plățile se efectuează cu moneda cibernetică.

4. Ca organizare a activității teroriste prin internet – se referă la adaptarea organizării structurale și la planificarea acțiunilor într-o manieră descentralizată, prin utilizarea facilităților oferite de internet. Astfel, actori dispersați pot comunica rapid, pot să-și coordoneze eforturile, pot stabili sau menține conexiuni în interiorul și în exteriorul grupului.

5. Ca instrument de recrutare – distribuirea masivă, în rândul populației, a imaginilor și a videoclipurilor care arată viața considerată corectă a mujahedinilor, precum și succesul unor acțiuni ajută la deschiderea de oportunități de recrutare în întreaga lume.

6. Ca instrument de ascundere a infrastructurii organizației teroriste – schema de organizare a unei grupări teroriste poate fi ascunsă în cadrul unor rețele cu posturi false de comunicare.

7. Ca depozit de documente – în paginile web, pot fi găsite numeroase manuale și ghiduri referitoare la fabricarea explozivilor, la lupta urbană, la tactici de gherilă și de supraviețuire etc., constituind o bibliotecă virtuală pentru realizarea de activități specifice de atac sau de sprijin al organizațiilor teroriste.

Prin urmare, în prezent, frica față de terorism, cu accent pe cel cibernetic, este generată de modul de percepție a informațiilor comunicate cu privire la activitatea teroristă. Prin acestea se pot forma sau modifica agende de lucru ale celor care utilizează tehnologia informațională. Și, cum tehnologia se dezvoltă într-un ritm exponențial, înțelegând că și terorismul va urma același ritm, este normal ca valoarea fricii față de terorism să crească. Fără un management adecvat al comunicării, fundamentat în strategii și politici, nu se va realiza o educare a publicului cu privire la noile amenințări și riscuri informaționale.

Stabilirea unei solide culturi de securitate cibernetică poate constitui un factor de descurajare a dezvoltării acestui tip de terorism și, în ansamblu, neutralizarea oricărei ideologii deformate, a cărei norme de aplicare să genereze frică.

PERCEPȚIA GENERALĂ A INFORMĂRILOR DESPRE PANDEMIA SARS-COV-2.

În studiul nostru am analizat o serie de strategii de comunicare adoptate în faza inițială a crizei pandemice generată de virusul COVID-19. Astfel, studiul se bazează pe analiza efectelor produse de informarea publicului, prin surse diverse și nu pe metodele medicale adoptate pentru eradicarea bolii. Precizăm că nu avem pregătirea medicală adecvată și nici calitatea de a analiza efortul specialiștilor în domeniul medicinei și soluțiilor implementate pentru susținerea sănătății publice.

Însă, modul de comunicare strategică a informațiilor despre acest eveniment a generat, în unele situații, o frică excesivă în rândul cetățenilor, fapt care i-a împiedicat să înțeleagă scopul corect al aplicării măsurilor de securitate pentru controlul evoluției crizei pandemice și pentru limitarea extinderii îmbolnăvirii.

Astfel, primele informații despre acest virus au apărut în mass-media cu referire la „*pneumonia cu cauze necunoscute*”, constatată la un grup de persoane care vindeau pește și animale vii, în piața Wuhan (China), în luna decembrie 2019⁶. De atunci, o serie de specialiști au început să își deduce

⁶ DONG E., DU H., GARDNER, L., *An interactive web-based dashboard to track COVID-19 in real time.* În *The Lancet, Infectious Diseases*. Vol. 20, nr. 5, disponibil la [https://www.thelancet.com/journals/laninf/article/PIIS1473-3099\(20\)30120-1/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/laninf/article/PIIS1473-3099(20)30120-1/fulltext):/doi.org/10.1016/S1473-3099(20)30120-1, accesat la 2 ianuarie 2021, pp. 533-534.

activitatea pentru combaterea acestui virus și pentru monitorizarea epidemiei în timp real, cu reale efecte benefice care pot fi constatate în prezent.

Încă de la începutul crizei se estima că răspândirea bolii va conduce la o pandemie, ritmul de răspândire a virusului COVID-19 fiind extrem de mare. În mod evident, agențiile de presă au prezentat această situație spre informarea audienței lor, opiniile și discuțiile fiind bazate pe date statistice și pe analize ale unor specialiști, efortul general fiind de a preveni pandemia de coronavirus pentru perioada 2019-2020 și de a limita rata de transmitere a bolii.

Până în luna martie 2020, s-a constatat că tot mai multe țări au confirmat că au cetățeni bolnavi, fapt ce a determinat ca Organizația Mondială a Sănătății să declare că focarul de coronavirus a devenit o pandemie (Branswell, Josep, 2020). De atunci, efortul tuturor s-a concentrat în identificarea de soluții de reziliență față de această nouă criză. Informațiile despre numărul imens de sechele post-traumă și de decese umane atribuite preponderent îmbolnăvirii cu virusul SARS-COV-2, indiferent de cauză, au facilitat apariția de teorii conspirative (The New York Times, 2020), cu accente puternice de xenofobie și rasism.

Tot mai multe guverne, pentru limitarea ratei de răspândire a bolii, au adoptat o serie de măsuri de izolare socială și de carantină a zonelor unde apăreau focare de infecție. Numai că efectele economice ale aplicării unor astfel de măsuri au determinat o mobilitate scăzută a forței de muncă și a dus la instabilitate în multe regiuni. Unii operatori economici au fost nevoiți să-și regândească și să-și reconfigureze activitatea, iar personalul angajat a trebuit să stea în izolare, fapt care a condus la diminuarea substanțială a veniturilor familiale. Lipsa banilor a produs și alte efecte sociale, cu influențe puternice asupra unor ramuri economice precum industria turismului și a divertismentului. Nemulțumirile sociale, pe fondul unei comunicări strategice neadecvate, i-au încurajat pe unii cetățeni să treacă peste frica de moarte și să nu mai respecte normele de bază de igienă socială, ca formă de protest la măsurile adoptate de guvernele naționale. Astfel, criza pandemică s-a transformat într-o criză socială.

Ipotezele analizei noastre sunt de identificare a răspunsurilor la următoarele întrebări:

1. Dacă, prin măsurile adoptate, guvernele aveau ca obiectiv susținerea sănătății sociale, unde anume s-a greșit?

2. De ce un virus produce teroare?

3. Dacă informațiile difuzate prin comunicatele de presă vizau susținerea efortului general de management al crizei pandemice atunci de ce au fost cetățeni care au căutat sau au difuzat informații fără o bază științifică adecvată?

4. Dacă se cunoaște că în rețeaua internet există și informații incorecte de ce acestea nu au fost neglijate?

Teoria generală a informațiilor demonstrează că informațiile se creează din incertitudini și din nesiguranță. Informațiile se verifică prin sensul lor. Un individ devine consumator de informații în scopul salvării existenței sale. De aceea, informațiile sunt circumscrise unei sfere de corectitudine, interpretarea lor fiind limitată de momentul verificării lor.

Sensul de noutate sau de știre ține de strategiile de comunicare și de calitatea conținutului transmis. În esență, comunicarea reprezintă un transfer de semnificații pentru un eveniment observat. Apelând la modelul dublei procesări a informațiilor, model descris în lucrarea „*Despre informații și sisteme informaționale militare*”⁷, putem observa că timpul de la începerea căutării informațiilor și momentul identificării informației de calitate influențează semnificativ formarea de percepții despre un anumit eveniment. Observăm că lipsa surselor de informații credibile permite acceptarea cu valoare de adevăr a oricărei informații, chiar și eronată. Totodată, această perioadă critică nu presupune așteptarea informărilor din partea unei autorități în domeniu, ci analizarea oricăror informații găsite.

În plus, maniera de comunicare din partea autorităților este tributară datelor preponderent tehnice, neînțelese de către un public slab educat în acest sens. Informația însăși poate conspira la scăderea calității, la lărgirea palierului libertății de opinie și la formarea de algoritmi multidisciplinari complicați, situație care favorizează mistificarea informației finale.

Indiferent de situație, o comunicare întârziată scade substanțial calitatea acesteia, impunându-se, în prima fază, corectarea neînțelegerilor anterioare. De altfel, confruntările informaționale specifice oricărui război

⁷ TOPOR S., CĂLIN I., NIȚU C., CRĂCIUN D.-N., *Despre informații și sisteme informaționale militare*. București, Editura Bren, 2008.

se bazează pe ambiguitate și pe înșelătorie, metode care au dominat, domină și vor domina orice conflict, având ca principal scop afectarea procesului decizional al adversarului⁸. Întreaga artă a războiului este bazată pe înșelătorie⁹. Aceste teorii sunt valabile în oricare situație conflictuală nu numai în cadrul războaielor tradiționale pentru care există norme legale specifice.

Pe de altă parte, apelarea la blocarea fizică a canalelor de comunicare este o metodă fundamental greșită. Dreptul la libertatea gândirii, la conștiință și la religie, precum și dreptul la libertatea de expresie (inclusiv libertatea presei) sunt apărute prin *Declarația universală a drepturilor omului* (ONU, 1946). De aceea, sursele de informare neautorizate nu pot fi închise în așteptarea unor informații de calitate.

Întorcându-ne la analiza modului de comunicare despre evenimentele care au generat criza pandemică, se observă că întârzierea difuzării unor informații din partea autorităților în domeniu și, ulterior, insistența analizelor, în internet și în alte emisiuni mediatice, preponderent a datelor statistice privind cazurile de îmbolnăvire și a deceselor survenite oriunde în lume, au generat o stare de teroare a populației.

În plus, aplicarea diferențiată pe țări a unor norme de igienă publică a permis unor pseudospecialiști să propună soluții de prevenție bazate strict pe experiențe personale, adesea fără o fundamentare științifică. Chiar dacă intențiile acestora erau bune, din dorința de a se implica în efortul comun de a face ceva, sunt bine cunoscute sfaturile difuzate în rețeaua internet unde oricine propunea cum să se improvizeze o mască sanitară sau cum să se crească imunitatea față de virusul COVID-19, utilizând excesiv tratamentele cu usturoi, cu lămâie sau cu uleiuri odorizante, invocându-se faptul că virusul nu va rezista la compușii chimici conținuți! (internet 21, 2021) Argumentul lor era bazat pe certitudinea că, până la acel moment, acei indivizi profeți nu s-au îmbolnăvit.

Dacă cei care le susțineau aceste idei erau și persoane publice, opiniile lor deveneau și mai solide. Amintim doar cazul fostului președinte american Donald Trump și al premierului britanic Boris Johnson care, pe

⁸ VLĂDUȚESCU Șt., *Informația de la teorie către știință*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 2002, pp. 6-20.

⁹ TZU, Sun, *Arta războiului*. București, Editura Antet Pres XX, 1996, p.11.

fondul neîncrederii, au aplicat extrem de târziu măsurile de răspuns față de criza pandemică. Ulterior, intensitatea recomandărilor de acest gen a scăzut, în momentul în care și adepții ai „noilor” metode au început să se îmbolnăvească.

În plus, aplicarea în mod nediscriminatoriu a măsurilor de izolare socială, fără a se ține cont de numărul cazurilor de îmbolnăvire, a generat crize pe piața locurilor de muncă și forțarea angajaților la conversie profesională. Cei care au adoptat rapid tele-munca au supraviețuit. Însă, aceia a căror profesie nu presupunea munca pe internet au trebuit să se adapteze la noua situație. S-a creat un dezechilibru social, care a destabilizat numeroase ramuri ale economiei și a produs, la nivel social, frica pierderii locului de muncă, pe fondul imposibilității găsirii rapide a unei alte alternative. În mod normal, s-a dezvoltat munca ilegală și s-au intensificat activitățile specifice infrafracționalității organizate, mai ales în spațiul cibernetic. Hackerii au dezvoltat noi metode phishing, adecvate crizei pandemice¹⁰.

Sunt numeroase exemplele despre cetățeni care au sfidat normele legale adoptate pentru limitarea efectelor pandemice și care, pe fondul unor nereglementări legislative, au dezvoltat rețete de sfidare a campaniei de vaccinare, singura formă recunoscută de eradicare a bolilor infecțioase. Similar cu autoradicalizarea teroriștilor, se observă că există indivizi care au devenit adepții unor teorii conspiraționiste. Și, fără nicio bază științifică această încă refuză să se vaccineze.

Asimilarea unor măsuri cu tactici ale conflictelor militare moderne, așa cum sunt dezinformarea, războiul biologic, războiul economic etc., precum și deformarea sensului unor informații au permis susținerea unor soluții propuse de pseudoanaliști. Este o strategie similară promovării ideologiilor teroriste.

Informații despre războiului biologic, spre exemplu, sunt destul de numeroase și bine analizate în diversele publicații științifice. Mai mult decât atât, se estimează că, și în viitor, „*există pericolul armelor biologice, care ar putea să ducă la distrugerea a 98% din populație*”, cu precizarea că nu

¹⁰ KELLY, T., *How hackers are using COVID-19 to find new phishing victims*, 2020, disponibil la <https://www.securitymagazine.com/articles/92666-how-hackers-are-using-covid-19-to-find-new-phishing-victims>, accesat la 2 ianuarie 2021

războaiele au determinat cele mai multe pierderi de vieți omenești, ci ciurma și alte epidemii¹¹. Astfel de date, extrase din analize și semantic deformate, susțin tema că virusul COVID-19 a fost creat și utilizat ca armă biologică, indiferent de pozițiile specialiștilor, care prezintă posibilitatea utilizării virușilor ca armă de către un actor ipotetic bioterorist¹².

Apreciem că ridicarea nivelului de înțelegere a informațiilor despre criza SARS-COV-2 poate fi realizată printr-o educație adecvată, în care abundă metode de management al panicii atât la nivel individual, cât și social.

CONCLUZII ȘI PROPUNERI

Înțelegând rolul structurilor care pot forma curente de opinie prin comunicările difuzate, trebuie înțeles că informațiile diseminate trebuie să susțină moralul cetățenilor și să mențină ordinea publică. Prin implicarea agențiilor și a partenerilor mass-media, în reconfigurarea produselor de informare se poate susține moralul publicului specific și se poate limita accesul difuzorilor de informație neprofesională.

Pe de altă parte, autoritățile într-un domeniu de expertiză trebuie să pună la dispoziție informații ușor de înțeles cu privire la un eveniment. Acestea, la nivelul publicului consumator de informații, ar trebui să producă stări emoționale pozitive, care să nu genereze panică. O astfel de informare va spori sănătatea publică și, implicit, securitatea națională, constituind un instrument de bază în combaterea terorismului cu informații și a managementului crizelor pandemice.

Fiecare cetățean ar trebui să includă în pregătirea sa discipline din domeniul securității, cu accent pe interesul său profesional. Trebuie bine înțeles că asigurarea securității este un obiectiv global, care se realizează prin implicarea tuturor membrilor unei societăți. Mai mult decât atât, sincronizarea intereselor individuale cu cele comune este direct dependentă de schimbul de informații, care se realizează în tot ce cuprinde mediul informațional. Chiar dacă spațiul cibernetic este într-o continuă dezvoltare,

¹¹ KAKU M., *Viitorul omenirii*. București, 2018, Editura Trei, p.412.

¹² KORTEPETE, M., 2020, *A Defense Expert Explores Whether The Covid-19 Coronavirus makes a Good Bioweapon*. În revista *Forbes*, disponibil la <https://www.forbes.com/sites/coronavirusfrontlines/2020/08/21/a-defense-expert-explores-whether-the-covid-19-coronavirus-makes-a-good-bioweapon/?sh=4aa708767ece>, accesat la 2 ianuarie 2021.

celelalte medii ale comunicării nu trebuie abandonate. Pentru aceasta trebuie elaborate strategii adecvate pe baza cărora să se creeze politici și norme de aplicare.

În acest sens, nu numai școala, ca instituție, reprezintă mediul de formare și dezvoltare continuă. Există numeroase forme de educație și de instruire. Armata a înțeles foarte bine aceste cerințe și poate asigura un bun cadru educațional, dar acest lucru nu înseamnă că educația se militarizează, ci că se poate beneficia de experiența dobândită în domeniul managementului informațiilor pentru securitate, sub forme și cu metode mult mai riguroase decât cele specifice mediului civil. În cadrul programelor universitare militare există discipline care abordează tematica prezentată. De asemenea, în cadrul conferințelor științifice și a altor forme de forumuri științifice precum mese rotunde, simpozioane tematice sesiuni științifice etc. se prezintă numeroase lucrări relevante.

Însă nu numai la acest nivel se transmit informații adecvate ci și pe timpul cursurilor de nivel, începând de la cele de formare profesională până la cele profesionale, de carieră. Această experiență poate constitui un generator de informații pentru cunoașterea și aprofundarea cunoașterii prin cursuri on-line. Oferta educațională on-line este extrem de variată și de diversificată. Timpul și dorința de a învăța reprezintă singurele elemente aspecte ale managementului educației individuale.

Conducerea oricărei organizații trebuie să înțeleagă aceste aspecte și să stimuleze învățarea prin politici proprii de comunicare. Educația trebuie să devină un element fundamental al oricărei organizații, o preocupare permanentă a structurilor de conducere aflate la oricare nivel ierarhic. O înțelegere deformată sau eronată a realității contemporane de către personalul angajat, și nu numai, va conduce la rezultate semantice diverse și de necontrolat la nivelul oricărei organizații sociale. Efectele produse de o acumulare de informații greșite și, mai mult decât atât, difuzarea de produse bazate pe informații eronate nu fac decât să conducă la instabilitate socială, cu efecte în toate ramurile economice.

De aceea, încurajarea specialiștilor din diverse domenii să contribuie la acordare de consultanță și, chiar, la coordonarea unor servicii de consiliere a resursei umane nu face decât să aducă plusvaloare cunoașterii în întreaga societate. Creșterea nivelului de securitate prin cunoaștere va descuraja pe oricine încercă să beneficieze de efectele speculative ale

înțelegerii greșite a unui eveniment. Așa pot fi controlate și ideologiile extremiste, separatiste, teroriste etc.

Pe de altă parte, aplicarea excesivă a măsurilor de securitate face ca importanța rolului lor să scadă. În condițiile micșorării rezervei de timp necesare învățării forța de muncă se uzează prematur. Pentru aceasta este nevoie de un nou tip de management al resursei umane, care să asigure consiliere și îndrumare adecvată în rezolvarea problemelor sociale, printr-o coordonare inter- și intraguvernamentală. Pentru aceasta, este nevoie de dezvoltarea de servicii specializate, capabile să elaboreze prognoze multidisciplinare și multicriteriale. Un avantaj deosebit, în acest sens, este dat de utilizarea inteligenței artificiale.

Educația va rămâne un serviciu esențial oricărei structuri sociale care să-i confere un nivel înalt de securitate. Numai că aceasta trebuie să fie flexibilă și puternic ancorată în realitățile contemporane. Programele educaționale trebuie să fie apreciate prin metrici calitative, și nu cantitative. Absolvenții trebuie să fie capabili să înțeleagă noile provocări ale mediului informațional și să-și identifice rolul în societate. Competențele formate nu trebuie apreciate prin numărul mare de diplome obținute, ci prin modul de rezolvare a unor sarcini. De aceea, varietatea și diversificarea programelor educaționale trebuie să asigure predictibilitate și să ofere posibilitatea formării de competențe multicriteriale, care excedă actuala piață a muncii. Considerăm că un astfel de program trebuie creat în baza prognozelor oferite de specialiștii în resurse umane.

Integrarea modelelor specifice modelelor educaționale și de instruire rămâne un subiect de discuții la nivel înalt. O societate cu cetățeni bine pregătiți poate reforma atât specializările ocupațiilor contemporane, cât și să genereze noi oportunități de dezvoltare a forței de muncă, fără influențe destabilizatoare și fără panică. Altfel, o întreagă structură socială va rămâne captivă unui sindrom Stockholm educațional, care va eroda oricare inițiativă de dezvoltare a securității naționale și regionale. În mod concret, fiecare cetățean trebuie să se preocupe de ridicarea pregătirii sale profesionale iar fiecare structură care asigură managementul unei organizații trebuie ca pe lângă evaluarea pregătirii profesionale a personalului său să stimuleze și pregătirea pentru adaptarea socială a acestora în condițiile unei evoluții rapide a oricărei societăți.

Concluzionăm cu ideea că frica de terorism, de situații pandemice și, poate, de implementarea inteligenței artificiale în viitor sau oricare altă frică, printr-o educație informată, poate constitui și un factor mobilizator în identificarea de soluții noi și de dezvoltare a nivelului de securitate al oricărei societăți umane. Cu certitudine, aceasta trebuie să se bazeze pe o comunicare strategică fundamentată, care să susțină politicile de reziliență față de evenimente generate de teroare și de hazard, a căror fundamentare se face printr-o educație adecvată și informată.

BIBLIOGRAFIE

- BULUC R., I. DEAC, R. GRIGORAȘ, C., *The Role of Security Culture in the Fight Against Fake News*, in International conference RCIC'19, Redefining Community in International Context, Vlora, 2-4 May 2019, disponibil la https://www.afahc.ro/ro/rcic/2019/rcic'19/volum_2019/226-234%20Buluc%20et%20al.pdf, accesat la 12 decembrie 2020;
- CIUTACU A., *Kit de securitate cibernetică în pandemie. Cum să te protejezi de atacuri în 2021, ce să îi ceri angajatorului și care sunt principalele modalități prin care o companie devine victimă*, Ziarul Financiar, Business hi-tech, disponibil la <https://www.zf.ro/business-hi-tech/kit-de-securitate-cibernetica-in-pandemie-cum-sa-te-protejezi-de-19797911> accesat la 10 februarie 2021
- GHEORGHE, V. (2014). *Dimensiunea criminologică a terorismului*. Ed. II. București: Universul Juridic;
- MUREȘAN M., VĂDUVA, Gh., *Războiul viitorului, viitorul războiului*. București: Editura Universității Naționale de Apărare CAROL I, 2004;
- TOPOR S., CĂLIN I., NIȚU C., CRĂCIUN D.-N., *Despre informații și sisteme informaționale militare*. București, Editura Bren, 2008;
- VLĂDUȚESCU Șt., *Informația de la teorie către știință*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 2002;

- BRANSWELL H., ANDREW J., *Who declares the coronavirus outbreak a pandemic*, disponibil la <https://www.statnews.com/2020/03/11/who-declares-the-coronavirus-outbreak-a-pandemic/>, accesat la 28 decembrie 2020.
- DONG E., DU H., GARDNER, L., *An interactive web-based dashboard to track COVID-19 in real time*. În *The Lancet, Infectious Diseases*. Vol. 20, nr. 5, disponibil la [https://www.thelancet.com/journals/laninf/article/PIIS1473-3099\(20\)30120-1/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/laninf/article/PIIS1473-3099(20)30120-1/fulltext); [https://doi.org/10.1016/S1473-3099\(20\)30120-1](https://doi.org/10.1016/S1473-3099(20)30120-1), accesat la 2 ianuarie 2021;
- FIRDOUS R., *Misinformation in Pakistan During COVID-19*, Friedrich Nauman Foundation, disponibil la <https://www.freiheit.org/pakistan/misinformation-pakistan-during-covid-19>, accesat la 12 februarie 2021;
- FREEDMAN, L. (2019). *Viitorul războiului*. București: Editura Litera;
- KAKU M., *Viitorul omenirii*. București, 2018, Editura Trei;
- KELLY, T., *How hackers are using COVID-19 to find new phishing victims*, 2020, disponibil la <https://www.securitymagazine.com/articles/92666-how-hackers-are-using-covid-19-to-find-new-phishing-victims>, accesat la 2 ianuarie 2021;
- KORTEPETE, M., 2020, *A Defense Expert Explores Whether The Covid-19 Coronavirus makes a Good Bioweapon*. În revista *Forbes*, disponibil la <https://www.forbes.com/sites/coronavirusfrontlines/2020/08/21/a-defense-expert-explores-whether-the-covid-19-coronavirus-makes-a-good-bioweapon/?sh=4aa708767ece>, accesat la 2 ianuarie 2021;
- LIBICKI M., 1995, *What is Information Warfare?*, disponibil la <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA367662.pdf>, accesat la 2 ianuarie 2021;
- ORR J., *Panic Diaries – A Genealogy of Panic Disorder*. Durham, NC: Duke University Press, 2006;
- STEVENSON D., *Effect of the national security paradigm on criminal law*, disponibil la <https://law.stanford.edu/wp-content/uploads/2018/03/stevenson.pdf>, accesat la 2 ianuarie 2021;
- TZU, Sun, *Arta războiului*. București, Editura Antet Pres XX, 1996;

- WEIMANN, G., *How modern terrorism uses the Internet*. United States Institute of Peace, disponibil la <https://www.usip.org/sites/default/files/sr116.pdf>., accesat la 2 ianuarie 2021;
- Boris Johnson under fire as UK again face sons laught of Covid-19*, World News, disponibil la <https://www.hindustantimes.com/world-news/boris-johnson-under-fire-as-uk-again-faces-onslaught-of-covid19-101610269864135.html>., accesat la 2 ianuarie 2021;
- Covid-19: Trump rejects plan for early vaccines at White House*, disponibil la <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-55298015>, accesat la 2 ianuarie 2021;
- Here Comes the Coronavirus Pandemic. Now, after many fire drills, the world may be facing a real fire*, disponibil la <https://www.nytimes.com/2020/02/29/opinion/sunday/corona-virus-usa.html>., accesat la 2 ianuarie 2021.

